

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 19.12.2017
Vår ref.: 201205829-20
Arkiv: 315
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Steinar Pettersen

Vokks Kraft AS – Breiskallen og Åmot kraftverk - NVEs innstilling om minstevannføring

NVE vil anbefale at det blir gitt pålegg om slipp av minstevannføring fra inntakene til Breiskallen og Åmot kraftverk, mens det er vår vurdering av nytten av slipp av minstevannføring i tilknytning til Brufoss kraftverk vil være marginal. Minstevannføringene bør differensieres i sommer- og vintervannføring, og en større vannføring om sommeren vil være gunstig for både fisk, landskap og friluftsliv. NVE anbefaler at Vokks Kraft AS pålegges slipp av minstevannføring fra inntaksmagasinerne til begge kraftverkene på 300 l/s i perioden fra 01.05. til 30.09., og 180 l/s resten av året.

Vannslippet vil innebære en redusert produksjon i kraftverkene på 1,1 GWh, som utgjør 7,9 % av den samlede produksjonen i et middels vått år. Det samlede inntektstapet for Vokks Kraft AS vil utgjøre ca. kr. 310 000/år med en kraftpris på 30 øre/kWh. Dette mener vi er akseptable kostnader for å forbedre miljøtilstanden på de utbygde strekningene i Hunnselva.

Vi viser til tidligere korrespondanse i sakens anledning, bl.a. brev fra Olje- og energidepartementet 06.09.2013 (ref. 13/867).

Bakgrunn

I forbindelse med konsesjoner gitt til kraftverkene Brufoss (kgl.res. 15.08.80), Åmot (kgl. res. 05.10.84) og Breiskallen (26.06.87) i Hunnselva i Gjøvik og Vestre Toten kommuner, ble det ikke stilt krav om slipp av minstevannføring. Dette ble begrunnet med at et vannslipp i Hunnselva ikke ville være hensiktsmessig pga. forurensningssituasjonen i elva på dette tidspunkt. Det ble imidlertid vedtatt et vilkårssett som skulle tre i kraft *«etter at forholdene i vassdraget generelt er blitt bedre»*. I nevnte brev fra departementet slås det fast at forholdene i Hunnselva tilsier at det betingede vilkårssettet nå skal komme til anvendelse.

Vilkårssettet er tilnærmet likelydende for de tre konsesjonene. For Breiskallen kraftverk lyder det som følger:

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

«

1.

Konsesjonæren kan etter departements nærmere bestemmelse pålegges å slippe minstevannføring dersom hensynet til fiske, resipientforholdene, utseende eller friluftinteressene gjør dette ønskelig.

2.

Konsesjonæren kan etter vedkommende departements nærmere bestemmelser pålegges å la utføre eller bekoste tiltak som er påkrevd for å avverge eller redusere virkningene av forurensninger som står i forbindelse med utbyggingen.

3.

Konsesjonæren kan etter vedkommende departements nærmere bestemmelse pålegges å la utføre eller bekoste tiltak som er påkrevd for å avverge eller redusere de skader på vilt- og fiskebestanden som står i forbindelse med utbyggingen.

4.

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vassføring eller vasstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskninger m.v. for å redusere skadevirkninger. Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne hensyn i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE-Vassdragsdirektoratet. Utgifter forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.»

Hensynet til «*friluftinteressene*» i post 1 framgår bare av vilkårssettet for Breiskallen kraftverk, og ikke Brufoss eller Åmot kraftverk.

Departementet slår fast at ansvarlig myndighet for vilkårenes post 2 og 3 er henholdsvis Fylkesmannen i Oppland og Miljødirektoratet, mens NVE er ansvarlig myndighet etter post 4. Departementet er selv myndighet etter post 1, og ber NVE om å fremme forslag om minstevannføring og sende dette på høring før det fremmes forslag for departementet.

Fylkesmannen har i brev datert 04.07.2012 gitt uttrykk for at et vannslipp i tilknytning til Brufoss kraftverk ikke vil ha noen positiv effekt. Elva går på utbyggingsstrekningen i kulvert under riksvei 4. NVE har sluttet seg til Fylkesmannens vurdering på dette punkt.

Konsesjonær for de tre kraftverkene er Vokks Kraft AS. NVE ba Vokks Kraft i brev den 31.01.2014 utarbeide et høringsdokument med et begrunnet forslag til minstevannføring for Breiskallen og Åmot kraftverk. Dette forslaget skulle være basert på et prøveslipp med utgangspunkt i beregnede lavvannsverdier i vassdraget. Prøveslipp ble gjennomført den 11.09.2014, og Vokks Kraft oversendte den 24.09.2017 en rapport/høringsdokument til NVE.

Det framgikk av høringsdokumentet at ved et eventuelt pålegg om slipp av minstevannføring, ville Vokks Kraft søke å kompensere for tapte inntekter ved å optimalisere reguleringene av magasinene Einafjorden og Skumsjøen. NVE ba derfor i brev datert 12.03.2015 om ytterligere opplysninger for å få belyst hva dette ville innebære. I oppdatert høringsdokument datert 26.05.2015 ble punktet om justering av reguleringsregimene utelatt.

Høring og distriktsbehandling

Vokks Krafts høringsdokument ble sendt på høring til regionale og lokale myndigheter, Miljødirektoratet, Vannregion Glomma og regionale interesseorganisasjoner. NVE har mottatt uttalelser fra Fylkesmannen, Gjøvik kommune, Naturvernforbundet i Oppland og NJFF-Oppland.

Gjøvik kommune viser i brev av 18.08.2015 til kommunens behandling av «*Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021*». Det framgår av denne at kommunen slutter seg til at «*Revisjon av vassdragskonsesjonene i Hunnselva med sikte på minstevannføring på strekningen fra Breiskallen/Beritknappen til Åmot kraftstasjon i Hunndalen*», og kommunen trekker følgende konklusjon:

«Gjøvik kommune slutter seg på dette grunnlaget til forslaget fra NVE om å pålegge regulanten VOKKS minstevannføring på deler av de regulerte elvestrekningene i Hunnselva».

Fylkesmannen i Oppland har gitt uttalelse i brev datert 29.09.2015. Fylkesmannen er av den oppfatning at påslipp av minstevannføring på de aktuelle elvestrekningene vil innebære en svært viktig forbedring av leveforholdene for fisk og andre vannlevende organismer. Vi siterer ellers fra uttalelsen:

«NVE har i sitt brev bedt regulant om et begrunnet forslag til minstevannføring. Det er vår mening at høringsdokumentet ikke inneholder et tydelig forslag til minstevannføring, dette er beklagelig. Det blir opp til de ulike høringsinstansene å tolke hva regulant mener bør være minstevannføring når de nye vilkårene innføres. Videre mener vi at NVE i sitt brev ber regulant om å utarbeide et opplegg basert på hydrologiske vurderinger og gjennomføre et slipp av ulike vannføringer basert på dette. Vi ser det som en svakhet at det kun ble gjennomført prøvevannslipp av en vannføring (180 l/sek). Vi skulle veldig gjerne ha sett hvordan elva så ut ved et noe større vannslipp, eksempelvis alminnelig lavvannføring eller Q95. Slik vi leser saken har man ikke vært i stand til å, med sikkerhet fastslå størrelsen på vannslippet som ble utprøvd. Dette er uheldig og kan for eksempel ha medført at man har sluppet mer vann enn man trodde under prøveslippet, noe som igjen vil kunne resultere i at et valgt minstevannregime ikke gir de effektene man tror det vil. Ut fra de observasjonene som ble gjort under prøvevannslippet, og sett i sammenheng med det noe sviktende beslutningsgrunnlaget som foreligger finner vi det ikke sannsynliggjort at et så begrenset minstevannslipp som 180 l/s er tilstrekkelig for å ivareta hensynet til vannlevende organismer. Vannføringen som ble utprøvd vil åpenbart bedre forholdene for fisk og bunndyr sammenlignet med dagens situasjon hvor elvestrekningen er nær tørrlagt, men vi mener det vil gi vesentlig bedre effekt med et noe større minstevannslipp enn det som ble utprøvd.

Vannføringen på 180 l/sek ble valgt med bakgrunn i et brev fra NVE til Gjøvik kommune datert 7.1.1998. Vi må anta at det er denne vannføringen regulant anser som den rette vannføringen på de aktuelle strekningene. Begrunnelsen for denne vannføringen, slik det er fremført i brevet fra NVE til kommunen er at med denne vannføringen vil forholdet mellom minstevannføring og alminnelig lavvannføring være det samme som ved ovenforliggende Vestbakken kraftverk. Vestbakken kraftverk har ingen ordentlig konsesjon, og en tillatelse gitt i Kgl. res. av 11.7.1898. Vi setter spørsmålsteget ved antagelsen om at minstevannføringen i de kraftverkene det her

handler om skal tilsvare den minstevannføringen som gjelder for Vestbakken kraftverk. Det er vårt syn at minstevannslipp av denne størrelsen er langt under det som ville blitt gitt dersom vilkårene som nå skal tilpasses var blitt gitt i forbindelse med de opprinnelige konsesjonsbehandlingene.

Med bakgrunn i det noe spinkle kunnskapsgrunnlaget kan vi ikke se at det skulle være grunnlag for å pålegge en så liten minstevannføring som det som ble sluppet under prøveslippet i 2014. I forbindelse med konsesjoner til vannkraft i den størrelsesorden som kraftverkene i de nedre deler av Hunnselva representerer gis det gjerne vilkår om slipp av minstevann tilsvarende Q95. Vi ser ingen grunn til at vannslippet skulle være mindre i dette tilfelle.

Vi anser det som viktig at det også innføres vilkår om at det kan pålegges regulant om å gjøre biotopforbedrende tiltak. Dette er spesielt viktig i dette tilfellet siden det bare ble sluppet et svært begrenset prøvevannslipp. Dette medfører at man ikke har kunnet bedømme hvor stort vannslipp som faktisk burde slippes. Ved hjelp av biotopforbedrende tiltak i form av justeringer av elvebunnen vil man kunne gjøre det meste ut av det minstevannslippet som er tilgjengelig.

Det er også viktig at det tas inn krav om omløpsventiler i vilkårene. Dette ble påpekt i vårt brev til NVE, men er ikke fulgt opp i den videre saksbehandlingen. Det har blitt meldt fra om flere episoder med tørrlegging i vassdraget som antas å skyldes utfall i kraftverkene det her er snakk om. I forbindelse med en slik episode i 2012 kom det fram en påstand fra regulant om at det finnes en omløpsløsning i Åmot kraftverk, men vi kjenner ikke til den tekniske løsningen og eventuell dimensjonering av denne. Krav om omløpsventiler og dimensjonering av slike må uansett fastsettes i vilkår. Dette er en problematikk som også berører den storørretførende strekningen nedstrøms Brufoss kraftverk. Det er derfor vårt ønske at krav om slike løsninger kommer på plass for alle de tre kraftverkene det er snakk om her.

Vi er kjent med at regulant har oversendt planer om utskifting av tilløpsrøret til Åmot kraftverk til NVE for godkjenning. Dersom hensiktsmessig ber vi om at utskiftingen av tilløpsrøret sees i sammenheng med utfallet av prosessen med fastsettelse av minstevannføring og tilpassing av nye vilkår. Vi tenker da på mulighet for målbart vannslipp fra inntaket, løsninger for minstevannslipp og omløp og eventuelt andre tekniske installasjoner og løsninger som man kan dra fordel av at sees i sammenheng med utskiftingen av tilløpsrøret.»

Fylkesmannen trekker følgende konklusjon:

«Fylkesmannen foreslår at det for kraftverkene Breiskallen og Åmot innføres en minstevannføring tilsvarende Q95 sommer, i dokumentasjon oversendt fra regulant beregnet til å være 0,34 m³/s.

Det er viktig at det også innføres vilkår som muliggjør at det kan pålegges regulant å gjøre biotopforbedrende tiltak.

Fylkesmannen ønsker videre at det innføres krav om omløpsventil med minimumskapasitet tilsvarende halve slukevnen i Breiskallen, Åmot og Brufoss kraftverk.»

Naturvernforbundet i Oppland har i brev av 30.09.2015 gitt følgende uttalelse:

«Høringsdokumentet beskriver et forsøk med slipp av en vannføring på 180 l/s på strekningene mellom Breiskallen inntak og Beritknappen, og videre mellom Beritknappen inntak og Åmot kraftstasjon. Dokumentet er i det vesentlige en redegjørelse for tapt kraftproduksjon ved 2 ulike scenarier av minstevannføring, hvor en vannføring på 180 l/s er det laveste, og derfor naturligvis den som gir det minste produksjonstapet. Den andre er betegnet Q95, (95-persentil),

og tilsvarer en betydelig større vannføring. Videre har dokumentet vedlegg i form av en fotoserie som gir et visuelt inntrykk av hvordan det vil se ut med 180 l/s, samt en redegjørelse fra Norconsult om beregninger av Q95.

Vi kjenner ikke til i hvilken grad de aktuelle strekningene av Hunnselva er eller kunne bli en kilde til rekreasjon og naturopplevelser. Det vil også i stor grad avhenge av bl. a. tilgjengeligheten. Derfor har vi vanskelig for å uttale oss om betydningen av minstevannføringen i det perspektivet. Det er imidlertid ingen tvil om at det, for å gi et inntrykk av ei frisk, vakker og tiltalende elv, vil kreves en vesentlig høyere vannføring enn det som er dokumentert i fotoseriene, altså 180 l/s.

Det viktigste aspektet må imidlertid være hensynet til fiskebestanden og annet biologisk mangfold. I disse forholdene finner vi også grunnen til at departementet har forbeholdt seg retten til å pålegge konsesjonshaverne plikt til eventuelt å innføre en minstevannføring. I det perspektivet er vårt umiddelbare inntrykk etter å ha studert fotografiene, at 180 l/s må være altfor lite til å kunne gi gode gyte-, oppvekst- og næringsvilkår for en livskraftig fiskestamme av den størrelsen som Hunnselva naturlig skulle kunne ha. Særlig må dette etter vår mening gjelde for storaure. Imidlertid finner vi ikke i dokumentene noen form for utredning av hva en slik minstevannføring vil kunne bety for fiskebestanden. Den formen for konsekvensutredning som er gjort, er utelukkende relatert til bortfall av kraftproduksjon.»

Naturvernforbundet trekker følgende konklusjon:

«En minstevannføring på 180 l/s er langt fra tilstrekkelig til å gi elva en kvalitet som innbyr til friluftsliv og naturopplevelser, som for eksempel turer langs elva.

Umiddelbart synes det som at en minstevannføring på 180 l/s vil være altfor lite til å gi gode gyte-, oppvekst og næringsvilkår for en fiskebestand av den størrelsen Hunnselva naturlig skulle kunne ha.

Vi synes det er beklagelig at en slik sak sendes på høring uten utredning av hva de ulike scenariene vil kunne bety for fiskebestand og annet biologisk mangfold, og også av potensialet knyttet til friluftsliv og rekreasjon. Vi ber derfor om at saken kalles tilbake og deretter sendes på ny høring når et slikt faglig grunnlag for vurdering er etablert.»

NJFF-Oppland uttaler i brev datert 28.09.2015 følgende:

«Hunnselva nedstrøms Breiskallen til utløpet av rørgata bak Hunton Fabrikker i Gjøvik er lite benyttet som fiskeelv, det skyldes i all hovedsak at det er til dels svært vanskelig å komme til elva på denne strekningen. De som kjenner elva er også usikre på om det foregår noe gyting av betydning på denne strekningen. Fra utløpet av rørgata og ned til Mjøsa er det svært sannsynlig at både Ørret og Harr har gyte og oppvekstområder samt at en del karpefisk trekker inn i nedre del på sommertid og da er dette et godt og mye benyttet fiskeområde. Hunnselva oppstrøms Breiskallen er etter mange års godt arbeid blitt ei god og mye brukt fiskeelv noe vi mener må tas hensyn til og at det viktigere å ta vare på denne delen av elva enn strekningen Breiskallen-Hunton fabrikker.

Vi stiller oss i utgangspunktet positiv til en minstevannføring som sikrer gode forhold for alle arter som er avhengig av en stabil vannføring i elva under forutsetning av dette ikke går utover vannføringen og gyte og oppvekstområdene oppstrøms Breiskallen.

Vi mener også at minstevannføring nedstrøms Brufoss må sikres dersom det viser seg at Ørret og/eller Harr gyter på denne strekningen. Vi vet ikke om det er gjort noen undersøkelser på dette, hvis det ikke er utført mener vi at dette bør gjøres.

Å gjennomføre tiltak for å bedre fiskebestanden i elva har egentlig lite for seg dersom man ikke samtidig kan gjøre noe med tilgangen til elva slik at fiskere kan komme til. Vi mener at NVE derfor også bør være med å bidra til dette i samarbeid med grunneiere og lokale JFF, NVE bør her kunne spille en rolle som tilrettelegger og invitere til et samarbeid med lokale krefter.»

Vestre Toten kommune har ikke uttalt seg i sakens anledning. Kommunen har etter at saken kom opp på initiativ fra Fylkesmannen gitt følgende innspill datert 30.04.2013:

«Det vises til brev av 04.07.2012 hvor Fylkesmannen i Oppland bl.a. ber NVE pålegge VOKKS minstevannføring forbi Breiskallen og Åmot kraftverk. Videre vises til deres brev av 08.11.2012 til VOKKS, hvor dere bl.a. redegjør for at dette er vilkår som ligger inne i gjeldende konsesjoner, men at de må forelegges Olje- og energidepartementet for avgjørelse om ikrafttredelse. VOKKS bes i samme brev om å tilkjennegi sin vurdering av Fylkesmannens brev.

VOKKS er også eier av Vestbakken kraftstasjon litt lenger opp i Hunnselva. Dvs. at VOKKS i praksis sitter på hele reguleringsregimet i vassdraget. Vann til stasjonen på Vestbakken ledes fra demningen på Fiskevoll, som er regulerende for Vannstanden i Einaffjorden.

Tillatelsen for Vestbakken er gitt ved Kgl. res. av 11.07.1898, og HRV (398,58/398,61) er avmerket med jernbolt i berget ca. 200 meter ovenfor Fiskevolldammen. For å redusere de problemene høy vannstand skaper rundt Einaffjorden, har VOKKS innført en «HRV» praksis som ligger 20 cm under 1898-bolten.

VOKKS har bl.a. i møte med Vestre Toten kommune 06.03.2013 gitt klare signaler om at en ved et krav om minstevannføring nedover i vassdraget, må kunne påregne at de hever vannstanden i Einaffjorden rundt 20 cm utover høsten. Dette kan VOKKS gjøre uten at de går ut over den tillatelsen de har.

Vestre Toten kommune ser positivt på at det innføres minstevannføringskrav, men dersom en slik endring medfører en vannstandsheving av Einaffjorden på ca. 20 cm, vil det etter vårt syn være svært uheldig.

Med bakgrunn i de rådende forhold, og at vi har fått et nytt system hvor vann skal forvaltes helhetlig og vassdragsvis (vannforskriften), vil Vestre Toten kommune be om at NVE starter en prosess hvor det gjøres en fullstendig gjennomgang av manøvreringen av hele vassdraget.

Dersom man likevel går for en «endring» av enkelte konsesjoner i vassdraget, anser vi det som et minimum at det gjennomføres en konsekvensvurdering i forhold til manøvrering og skader i resten av vassdraget.»

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

«Oppsummering av høringsuttalelser

Vi har gått i gjennom de 4 høringsuttalelsene, hvor vi oppsummert har oppfattet at Naturvernforbundet i Oppland, Gjøvik kommune og Fylkesmannen i Oppland går inn for innføring av minstevannslipp, gjerne noe større mengde enn prøveslippet på 180 l/s.

NJFF-Oppland stiller seg mer nøytrale til innføring av minstevannsføring på aktuelle strekninger.

Kommentar til høringsuttalelsene

Naturvernforbundet i Oppland, Gjøvik kommune og Fylkesmannen i Oppland går inn for minstevannsføring. Ingen av disse tre trekker inn momentet om bortfall av fornybar energiproduksjon i sine betraktninger, dette finner vi underlig og også urovekkende at spesielt Gjøvik kommune og Fylkesmannen i Oppland ikke har hensyntatt dette. Samfunnet bruker for tiden store midler på å subsidiere produksjon av ny fornybar energi, og Stortinget har vedtatt nasjonale klimamål der fornybar energi spiller en særdeles viktig rolle.

Konklusjon

VOKKS Kraft er av den oppfatning at ulempen med å innføre minstevannsføring er større enn fordelene, dette hovedsakelig pga av bortfallet av ren fornybar energi, men også kostnaden ved å anlegge og drifte et slikt pålegg. Høringsuttalelsen til NJFF-Oppland oppfatter vi understøtter denne konklusjonen.»

NVEs vurdering

Om slipp av minstevannføring

Konsesjonæren gir i sine kommentarer til høringsuttalelsene uttrykk for at ulempene ved slipp av minstevannføring, som bortfall av ren, fornybar energi, og kostnadene ved å anlegge og drifte et minstevannføringspålegg, er større enn fordelene.

I forbindelse med at det ble gitt konsesjon til de tre kraftverkene Breiskallen, Åmot og Brufoss, ble det ikke foretatt en realitetsvurdering av spørsmålet om slipp av minstevannføring. Vi er derfor av den oppfatning at de betingede vilkårssett åpner for at det kan gis et slikt pålegg, og ikke at det skal gis et slikt pålegg. Fylkesmannen slutter seg til et slikt syn, i og med at det i brev datert 04.07.2012 gis uttrykk for at det ikke vil tjene til noen hensikt å slippe minstevannføring i tilknytning til Brufoss kraftverk, da elva på utbyggingsstrekningen delvis går i kulvert under riksvei 4.

I nyere konsesjoner etter vannressursloven om utbygging av vannkraft, er det i dag vanlig praksis at det bl.a. av miljøhensyn stilles krav om minstevannføring dersom det er verdier eller interesser knyttet til utbyggingsstrekningen som vil kunne ha nytte av et vannslipp. Etter vår oppfatning vil det også i denne saken være riktig å vurdere konkret hvilken nytte en minstevannføring vil ha som grunnlag for en anbefaling.

Størrelsen på minstevannføring

Konsesjonærens syn

Konsesjonæren har ved prøveslipp lagt til grunn en beregning av vannføringen som tilsvarer det pålegget som er oppgitt for Vestbakken kraftverk lenger opp i vassdraget. Det er fra konsesjonærens side ikke gitt anbefaling om størrelsen på et vannslipp, som gjenspeiler konsesjonærens syn om at ulempene ved dette vil være større enn fordelene.

Høringspartenes syn

Fylkesmannen i Oppland beklager i sin uttalelse at det fra konsesjonærens side ikke foreligger et tydelig forslag til minstevannføring i høringsdokumentet, og at det kun er gjennomført prøvevannslipp av ett slippvolum. Fylkesmannen mener det ikke er sannsynliggjort at et vannslipp på 180 l/s er tilstrekkelig for å ivareta hensynet til vannlevende organismer, selv om dette åpenbart vil bli bedre forholdene

sammenlignet med dagens situasjon. Fylkesmannen mener at et noe større vannslipp vil gi vesentlig bedre effekt.

Naturvernforbundet i Oppland mener det må slippes et langt høyere volum enn 180 l/s for at en minstevannføring skal bidra til at de utbygde strekningene skal innby til friluftsliv og naturopplevelser. 180 l/s er etter naturvernforbundets syn også for lite til å bidra til at Hunnselvas fiskebestander kan nå det nivået som er naturlig for Hunnselva.

Gjøvik kommune og NJFF-Oppland har ingen konkrete merknader hva gjelder størrelse på et minstevannføringspålegg.

Om lavvannsverdier i Hunnselva

Konsesjonæren har i høringsdokumentet lagt fram beregninger av lavvannsverdiene for Hunnselva for Åmot kraftverk og Breiskallen kraftverk. Det gis uttrykk for at målestasjonen 2.634 Lena gir de mest representative verdiene. Det opplyses samtidig om at verdiene fra NVEs lavvannskart er en del høyere enn verdiene fra målestasjon Lena, men at disse er beheftet med usikkerhet.

Følgende lavvannsverdier er beregnet:

	Breiskallen kraftverk	Åmot kraftverk
	l/s	l/s
Alminnelig lavvannføring	365	371
5-persentil hele året	446	454
5-persentil sommer (1/5-30/9)	338	345
5-persentil vinter (1/10-30/4)	543	552

NVE har kontrollert beregningene og kommet fram til lavvannsverdier i samme størrelsesorden som i høringsdokumentet.

Prøvevannslippet på 180 l/s utgjør i underkant av 50 % av beregnet alminnelig lavvannføring for både Breiskallen og Åmot kraftverk.

Formålet med minstevannføring i Hunnselva

I de betingede vilkårssettene framgår det at minstevannføring kan pålegges av «*hensynet til fiske, resipientforholdene eller utseende*», i tillegg til friluftsjnteressene for Breiskallen.

En forutsetning for innføring av de betingede vilkårssettene er at forholdene i vassdragene er blitt bedre, og vi siterer fra Fylkesmannens brev datert 04.07.2012:

«Industrien langs Hunnselva har nå redusert sine utslipp betydelig og vannkvaliteten i elva er kraftig forbedret. Elva har i dag en vannkvalitet som gir leveforhold for fisk og bunndyr i hele elva helt ned til utløpet i Mjøsa. Det er aure på hele strekningen og storaure fra Mjøsa går igjen opp i Hunnselva for å gyte.»

Forekomst av naturlig forekommende fiskearter er en god indikator på et vassdrags miljøtilstand. Dersom et vannslipp forbedrer forholdene for fisk, vil det også være en indikasjon på en forbedring av

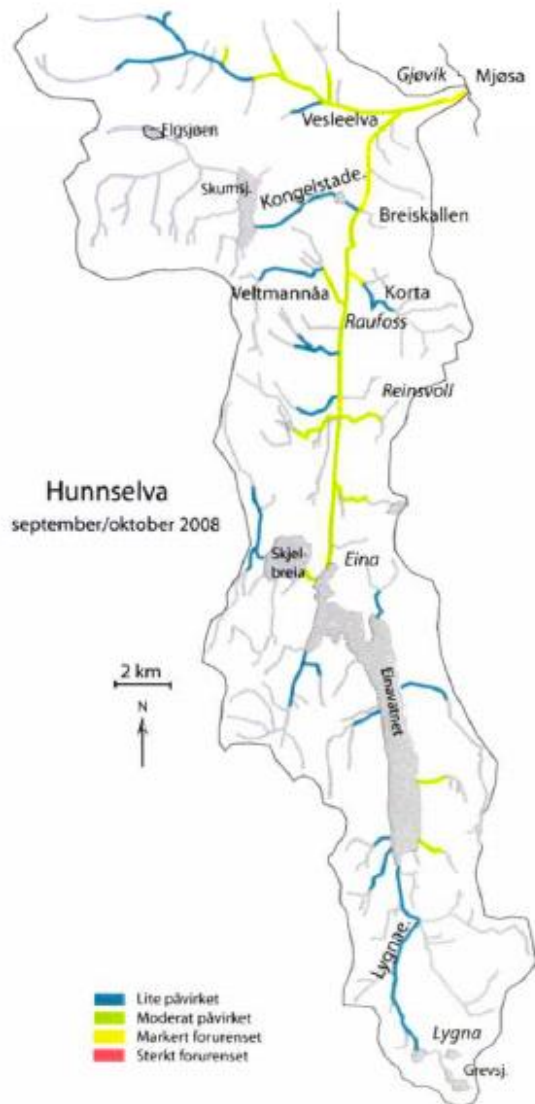
hele økosystemet i vassdraget. Vi legger til grunn at forbedrede forhold for fisk også innebærer forbedrede forhold for fiske, og at det i denne sammenheng er riktig å vektlegge levevilkårene for fisk.

Selv om forurensningssituasjonen i Hunnselva er betydelig forbedret, vil livet i elva likevel være sårbart for forhøyede konsentrasjonen av næringssalter og tilførsel av andre stoffer. Slipp av minstevannføring på utbyggingstrekningen vil bidra til mer robuste livsvilkår for alt liv i elva.

Det skal også legges vekt på utseende (landskap) ved vurdering av minstevannføring. Konesjonærens bildedokumentasjon fra prøvevannslippet gir etter vårt syn et tilfredsstillende grunnlag for dette.

NVEs vurdering

Det har opp gjennom årene vært gjennomført en del undersøkelser av miljøtilstanden i Hunnselva. Den siste undersøkelsen vi er kjent med, er en biologisk befaringsundersøkelse gjennomført av NIVA i 2008 på oppdrag fra «Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver». Resultatene fra undersøkelsen framgår i et notat datert 04.07.2012. Hele hovedelva mellom Einafjorden og Mjøsa oppgis å ha en moderat påvirket miljøtilstand, se figur 1.

Figur 1 Miljøtilstanden i Hunnselva i 2008. Kilde: NIVA

Fylkesmannen opplyser at elva nå har en vannkvalitet som innebærer at hele strekningen fra Einafjorden til utløpet i Mjøsa gir leveforhold for fisk og bunndyr. Vi legger til grunn at dette er en vesentlig forbedring fra 80-tallet, da konsesjonene til kraftverkene Breiskallen, Åmot og Brufoss ble gitt.

Vokks Kraft opplyser at det er flomoverløp fra kraftverksinntakene i ca. 1,5 måned pr. år, og at det på utbyggingsstrekningene dermed ikke er annen vannføring enn lokalt tilsig og eventuelt lekkasjer fra inntaksdammene i ca. 10,5 måned. Vi konstaterer at leveforholdene på de berørte elvestrekningene har utviklet seg positivt uten slipp av minstevannføring, men som en følge av at tilførselen av næringsalter m.m. har blitt vesentlig redusert. Vi mener dette kan være viktig å ha i mente når størrelsen på minstevannføringen skal vurderes.

I forbindelse med prøvevannslippet den 11.09.2014 foreligger det 25 fotografier på strekningen fra inntaket til Breiskallen og ned til elvas utløp i Beritknappen, og 13 bilder fra berørt elvestrekning fra Beritknappen ned til Åmot kraftstasjon. For Breiskallen kraftverk sin del, er det særlig god bildedekning i øvre halvdel av berørt elvestrekning, og rett før elvas utløp i Beritknappen. Bildedekningen av strekningen som er berørt av Åmot kraftverk, er god i øvre del, og rett ved kraftstasjonen, men er mer begrenset i midtre og nedre del.

Vi mener bildematerialet gir et akseptabelt grunnlag til å kunne vurdere effekten av prøvevannslippet. Bildene er for en stor del tatt på partier der elveløpet er relativt bredt og roligflytende, og hvor effekten av et vannslipp vil være mest kritisk for både fisk og landskap. For Breiskallen kraftverks del er elveløpet delvis smalere for de strekningene det ikke foreligger bilder, og dette gjelder i enda større grad for Åmot kraftverks del.

Bildene gir etter vårt syn relevant informasjon om hvordan et vannslipp på ca. 180 l/s vil arte seg på de utbygde strekningene. Hovedinntrykket er at dette vannvolumet i all hovedsak er tilstrekkelig for å dekke det meste av elvebunnen. Dette forholdet er av vesentlig betydning, både for å vurdere effekten av et vannslipp på fisk og andre vannlevende organismer, og på landskap. Vi legger også til grunn at landskapseffekten i strykpartier med større fall vil bli mer markert enn hva som framkommer av bildene.

Det er en viss usikkerhet om nøyaktig størrelse på det aktuelle vannslippet. Fylkesmannen påpeker dette, og mener det også burde ha vært gjennomført et vannslipp tilsvarende 5-persentilen i sommersesongen. Vi kan i prinsippet si oss enige i det, men er samtidig av den oppfatning at det gjennomførte prøveslippet gir et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag.

Naturvernforbundet (NNF) mener at en minstevannføring på 180 l/s vil være altfor lite til å nå Hunnselvas potensial for fiskeproduksjon. Dette er sikkert en riktig betraktning, men vi legger til grunn at det vil være en for høy målsetting for fiskeproduksjon i Hunnselva, gitt at kraftverkene er bygget.

NNF mener også at et minstevannføringslipp på størrelse med det gjennomførte prøveslippet langt fra vil bidra til at de aktuelle strekningene får en kvalitet som innbyr til friluftsliv og naturopplevelser. NNF tar forbehold om at de i liten grad kjenner til Hunnselvas potensial for friluftsliv. Vi kan også på dette punktet si oss enige med NNF, men mener at det viktigste momentet vil være å vurdere forbedringspotensialet ved en minstevannføring, og ikke ta utgangspunkt i situasjonen slik den var før utbygging. Det må i denne forbindelse også nevnes at Hunnselvas nærområder i stor grad har vært preget av industri og næringsvirksomhet i mange tiår, og i liten grad har vært viktig for rekreasjon og friluftsliv.

NJFF-Oppland uttaler at de utbygde strekningene er liten brukt til fiske pga. vanskelig tilgjengelighet. Dette må imidlertid ikke være til hinder for at det kan skje en utvikling i retning av å øke elvas betydning for disse tema, og slipp av minstevannføring vil kunne bidra til dette. Tilrettelegging for

allmennhetens bruk av Hunnselvas nærrområder for friluftsliv anser vi imidlertid å være et ansvar for lokale og regionale myndigheter.

Fylkesmannen peker på at effekten av et minstevannføringsslipp vil kunne forsterkes ved hjelp av biotopforbedrende tiltak. Vi mener at Fylkesmannen her peker på et viktig forhold. Etter post 4 i det betingede vilkårssettet, kan NVE gi pålegg om biotopforbedrende tiltak, elvekorreksjoner og terskler for å redusere skadevirkningene av utbyggingene.

Det vil alltid være en viss usikkerhet når det gjelder effekten for fisk og andre vannlevende organismer av slipp av minstevannføring. For å redusere usikkerheten, kreves det gjerne omfattende kartlegging i forkant, med påfølgende etterundersøkelser. NNF er av den oppfatning at et enkelt prøvevannslipp ikke gir grunnlag for fastsetting av et pålegg om minstevannføring, men savner en utredning av ulike slipp-scenarier. Fylkesmannen gir i brev datert 04.07.2012 uttrykk for at minstevannføring kan innføres uten at det er behov for å iverksette undersøkelser, noe vi kan slutte oss til. Utredningsbehovet og kostnadene knyttet til dette må ses i sammenheng med nytten av de etablerte kraftverkene. Samlet årlig produksjon i kraftverkene Breiskallen og Åmot er på 13,7 GWh. Dette er en begrenset kraftproduksjon som tilsier at også utredningskostnadene for optimalisering av et minstevannføringsslipp må begrenses.

I samme brev fra Fylkesmannen gis det også uttrykk for at størrelsen på et minstevannføringsslipp kan justeres etter hvert som en høster erfaring med virkningene av vannslippene. Til dette vil vi bemerke at konsesjonæren vil ha kostnader med etablering av et arrangement for vannslipp, og det vil være uheldig om disse kostnadene ikke er forutsigbare for konsesjonæren pga. mulige framtidige justeringer i minstevannføringspålegget. Etter post 4 i vilkårssettet kan det pålegges tiltak på utbyggingsstrekningene som forbedrer effekten av et vannslipp. Dersom det viser seg at effekten av den pålagte minstevannføringen kan forbedres ved fysiske tiltak i elva, vil dette kunne være en kostnadseffektiv løsning som ikke går på bekostning av produksjonen i kraftverkene.

NJFF-Oppland er mer opptatt av Hunnselva ovenfor Breiskallen enn fra Breiskallen og ned. Det er lagt ned et arbeid for å forbedre fisket i øvre del av Hunnselva, og de mener det er viktig at et minstevannføringspålegg i nedre del ikke må gå på bekostning av den øvre delen. Gitt denne forutsetningen, er de positive til at det pålegges en minstevannføring i Breiskallen og Åmot kraftverk. De mener også NVE bør ta et initiativ for å lette tilgangen til elva. Som nevnt foran, mener vi dette er et ansvar som tilligger lokale og regionale myndigheter som har nødvendig lokalkunnskap og virkemidler hjemlet i plan- og bygningsloven.

NVEs oppsummering og konklusjon

Basert på høringsdokumentets bildemateriale, mener vi at størrelsen på prøvevannslippet er et godt utgangspunkt for fastsettelse av en minstevannføring for Breiskallen og Åmot kraftverk. Vannføringen dekker det meste av elvebunnen, og vurderes derfor til å ville bidra til langt bedre forhold for fisk enn hva tilfelle er i dag.

Det er samtidig ikke vanskelig å se av bildene at vannspeilet ligger lavere enn før utbygging. Stein som stikker opp over vannspeilet er et markert trekk. Det er vår vurdering at den landskapsmessige effekten ikke synes å være like stor som forventet effekt for fisk. Det er først og fremst i sommerhalvåret et vannslipp er viktig for elvas «utseende».

Sammenlignet med prøveslippet, er vi av den oppfatning at minstevannføringen må økes noe om sommeren, både av hensyn til fisk og landskap. Hunnselva kan fortsatt være utsatt for forurensning av organisk materiale, og dette vil gjøre fiskebestanden i elva sårbar. Nedbryting av organisk materiale kan forårsake oksygensvikt, særlig i stillestående partier. Et større vannslipp vil redusere denne risikoen. Det

vil også være i samsvar med forutsetningene for et minstevannføringspålegg å legge vekt på hensynet til vannkvalitet og resipientforholdene.

For Breiskallen kraftverk sin del, vil den landskapsmessige forbedringen også kunne komme friluftinteressene til gode.

Ut fra dette vil vi anbefale at departementet pålegger Vokks Kraft AS å slippe en minstevannføring fra inntakene til Breiskallen kraftverk og Åmot kraftverk på 300 l/s i perioden fra 01.05. til 30.09., og 180 l/s resten av året.

Det anbefalte vannslippet er på sommeren opp mot alminnelig lavvannføring på ca. 370 l/s. En minstevannføring lik prøveslippet ville innebære en redusert produksjon på 0,8 GWh/år i et middels vått år, som utgjør 5,8 % av midlere produksjon i kraftverkene. Vår anbefaling innebærer etter våre beregninger en redusert produksjon på i alt ca. 1,1 GWh (7,9 %) i et middels vått år.

Et slipp av en minstevannføring på 180 l/s vil innebære et inntektstap til Vokks Kraft på kr. 240 000/år med en kraftpris på 30 ør/kWh. Det anbefalte vannslippet innebærer et inntektstap på ytterligere kr. 70 000/år. NVE mener at reduksjonen i produksjonen og inntektstapet til Vokks Kraft som følge av vår anbefaling om minstevannføring, er akseptabelt.

Andre forhold

Om omløpsventil

Fylkesmannen mener at det ikke er tilstrekkelig for vassdragsmiljøet at det slippes minstevannføring, men at det også må etableres omløpsventiler i kraftstasjonene for å hindre at nedenforliggende elvestrekninger blir tørrlagt ved ikke planlagte utfall av kraftstasjonene.

NVE er kjent med at utfall av kraftverkene har forekommet. Vokks Kraft har gitt uttrykk for at det allerede er installert omløpsventil i Åmot kraftverk. Vi er ikke kjent med status for de andre to kraftverkene.

Vi har forståelse for Fylkesmannens syn. Når konsesjonæren pålegges å slippe minstevannføring av hensyn til bl.a. fiskeinteressene, vil det være å ønske at nytten av vannslippet ikke blir vesentlig redusert pga. utfall av kraftstasjonene. Nyttan av omløpsventiler vil særlig være på elvestrekningen mellom Åmot kraftstasjon og inntak Brufoss, og fra Brufoss kraftverk til utløpet i Mjøsa. Vi er av den oppfatning at hensynet til Mjøsørreten nedenfor Brufoss kraftverk ville være et tungtveiende argument for å pålegge omløpsventiler. Dette ville være i samsvar med intensjonen i departementets retningslinjer for små kraftverk, som vi mener er relevant å se hen til i denne forbindelse.

Det betingede vilkårssett gir imidlertid ikke hjemmel til å pålegge Vokks Kraft å installere omløpsventiler i kraftstasjonene. Samtidig vil vi påpeke at slipp av minstevannføring vil føre til at de aktuelle elvestrekningene blir mindre sårbare ved utfall. Et langt større areal vil være vanndekt som følge av vårt anbefalte vannslipp, enn slik situasjonen er i dag.

Siden omløpsventil allerede eksisterer i Åmot kraftverk, vil det være ønskelig at denne tas i bruk ved utfall. Samtidig er vi klar over at ikke alle omløpsventiler er bygd - og kan utnyttes - på en slik måte at den ønskete effekten på fiskeyngel blir ivaretatt. Det kan være viktigere at konsesjonæren ser nærmere på utfallsproblematikken i seg selv, dersom dette er et gjentakende problem.

Om endret reguleringsregime og samlet vurdering av reguleringene

Dersom et minstevannføringspålegg fører til endret reguleringsregime lenger opp i vassdraget, gir Vestre Toten kommune uttrykk for at den er skeptisk til dette, og at eventuelle konsekvenser av slike endringene må vurderes. Kommunen ber også NVE om å starte en prosess hvor det gjøres en fullstendig gjennomgang av manøvreringen av hele vassdraget. Bakgrunnen for denne anmodningen er arbeidet med oppfølgingen av vannforskriften. Forholdet til «Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021» er omtalt i neste kapittel.

Konsesjon til reguleringene av Einafjorden og Skumsjøen er gitt i medhold av Lov om Vasdragenes Benyttelse fra 1887. I slike konsesjoner ligger ingen revisjonsadgang, slik som i någjeldende vassdragsreguleringslov. I første utkast til høringsdokument, gikk det fram at Vokks Kraft ville endre reguleringsregimet innenfor gjeldende konsesjon for reguleringene for å kompensere for tapte inntekter, dersom de ble pålagt minstevannføring i kraftverkene. I brev datert 12.03.2015 ba vi om tilleggsopplysninger for å få belyst hva dette ville innebære, og påpekte at dette ville være svært relevant å få fram i høringsdokumentet. I oppdatert høringsdokument ble punktet om justering av reguleringsregimene utelatt, og vi legger derfor til grunn at dette ikke lenger er vurdert som aktuelt av konsesjonæren. Vår innstilling til OED om slipp av minstevannføring baserer seg på denne forutsetningen. Det innebærer samtidig at vannslippet vil være betinget av at det er tilsig til inntakene, og ikke at det skal tappes fra magasin for å oppfylle kravene.

I tillegg til at en mulig justering av reguleringsregimet ikke framkommer av høringsdokumentet, er det vår oppfatning at dette heller ikke er i samsvar med de forutsetningene som Gjøvik Elektrisitetsverk (Gjøvik kommunale elverk) i sin tid la til grunn i konsesjonssøknadene for de aktuelle kraftverkene.

Dersom Vokks Kraft likevel skulle legge opp til en reguleringspraksis som ikke er i samsvar med disse forutsetningene, vil det være nærliggende å se nærmere på om bestemmelsene i vannressursloven § 28 (om omgjøring av konsesjonsvilkår) og § 66 (om innkalling til konsesjonsbehandling) skal komme til anvendelse for reguleringene i Hunnselva.

Forholdet til Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021

I Klima- og miljødepartementets (KLD) godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma for planperioden 2016-2021 (brev av 04.07.2016) er Hunnselva prioritert med godkjent miljømål 2027 der tiltak kan medføre krafttap for vannkraftsektoren. Miljømålet er knyttet til å styrke fiskebestanden i vassdraget. Hunnselva mellom Einafjorden og Mjøsa er delt inn i følgende vannforekomster:

Vannforekomst	Strekning	Status	Økol. tilstand	Miljømål/potensial
002-573-R	Fiskvoll-Vestbakken	Sterkt modifisert	Moderat påvirket	Godt økologisk potensial
002-611-R	Forbi Vestbakken kv.	Sterkt modifisert	Moderat påvirket	Godt økologisk potensial
002-1822-R	Korta til Breiskallen	Naturlig	Moderat tilstand	God økologisk tilstand
002-957-R	Breiskallen-Åmot	Sterkt modifisert	Dårlig potensial	Godt økologisk potensial
002-955-R	Åmot-Brufoss	Naturlig	Dårlig tilstand	God økologisk tilstand
002-609-R	Brufoss-Mjøsa	Sterkt modifisert	Dårlig potensial	Godt økologisk potensial

Aktuell sak berører i hovedsak vannforekomstene i nedre deler av elva fra Breiskallen, uthevet i tabellen over. Vannforekomstene i øvre del av vassdraget er påvirket av blant annet Vestbakken kraftverk, som er konsesjonsfri.

For de aktuelle vannforekomstene i Hunnselva er vannforekomstene 002-957-R Breiskallen-Åmot og 002-609-R Brufoss-Mjøsa definert som sterkt modifiserte vannforekomster med dårlig økologisk potensial (DØP). Miljømålet er godt økologisk potensial (GØP) i 2027, med konkret miljømål om å styrke fiskebestanden. Videre er det i Vann-nett beskrevet tiltak for å sikre en stabil minstevannføring i vassdraget.

Vannforekomst Hunnselva Åmot-Brufoss er definert som en naturlig vannforekomst med dårlig tilstand (DØT). Miljømålet er god økologisk tilstand (GØT) i 2027. Også her er det i Vann-nett beskrevet behov for å sikre en stabil minstevannføring i vassdraget.

Muligheten for å gi pålegg om slipp av minstevannføring i kraftverkene Breiskallen og Åmot, er allerede nedfelt i konsesjonsvilkårene for de aktuelle kraftverkene. Vannslipp vil bedre miljøtilstanden i de aktuelle vannforekomstene, men samtidig er det andre deler av Hunnselva som ikke vil ha nytte av dette vannslippet. Hvorvidt minstevannføring vil redusere behovet for ytterligere tiltak som forutsetter innkalling til konsesjonsbehandling etter § 66, eller omgjøring etter §28, har vi ikke vurdert. Vi legger imidlertid til grunn at en forbedring av miljøtilstanden som følge av et vannslipp må inngå som en premiss når det skal vurderes om § 66 og/eller §28 skal komme til anvendelse. Spørsmålet om innstallering av omløpsventil i kraftverkene bør inngå i denne vurderingen, og etter at en har vurdert behovet for omløpsventiler sett i sammenheng med effekten av pålagte minstevannføringslipp.

Oppsummering

NVE vil anbefale at det blir gitt pålegg om slipp av minstevannføring fra inntakene til Breiskallen og Åmot kraftverk, mens det er vår vurdering av nytten av slipp av minstevannføring i tilknytning til Brufoss kraftverk vil være marginal. Minstevannføringene bør differensieres i sommer- og vintervannføring, og en større vannføring om sommeren vil være gunstig for både fisk, landskap og friluftsliv.

Minstevannføringen bør pålegges under forutsetning av at det ikke fører til endrede reguleringsregimer i ovenforliggende reguleringsmagasin. Kostnadene ved de anbefalte vannslippene vurderer vi som akseptable, både hva gjelder redusert kraftproduksjon og tapte inntekter til konsesjonæren. Vi legger til grunn at slipp av minstevannføring vil forbedre miljøtilstanden vesentlig på de aktuelle elvestrekningene, og at dette vil være en premiss som må legges til grunn ved videre oppfølging av forvaltningsplanen for Hunnselva.

Konklusjon

Med henvisning til de betingede vilkårssett for kraftverkene Breiskallen og Åmot i Hunnselva, anbefaler NVE at Vokks Kraft AS pålegges slipp av minstevannføring fra inntaksmagasinerne til begge kraftverkene på 300 l/s i perioden fra 01.05. til 30.09., og 180 l/s resten av året.

Med hilsen

Per Sanderud
Vassdrags- og energidirektør

Rune Flatby
avdelingsdirektør

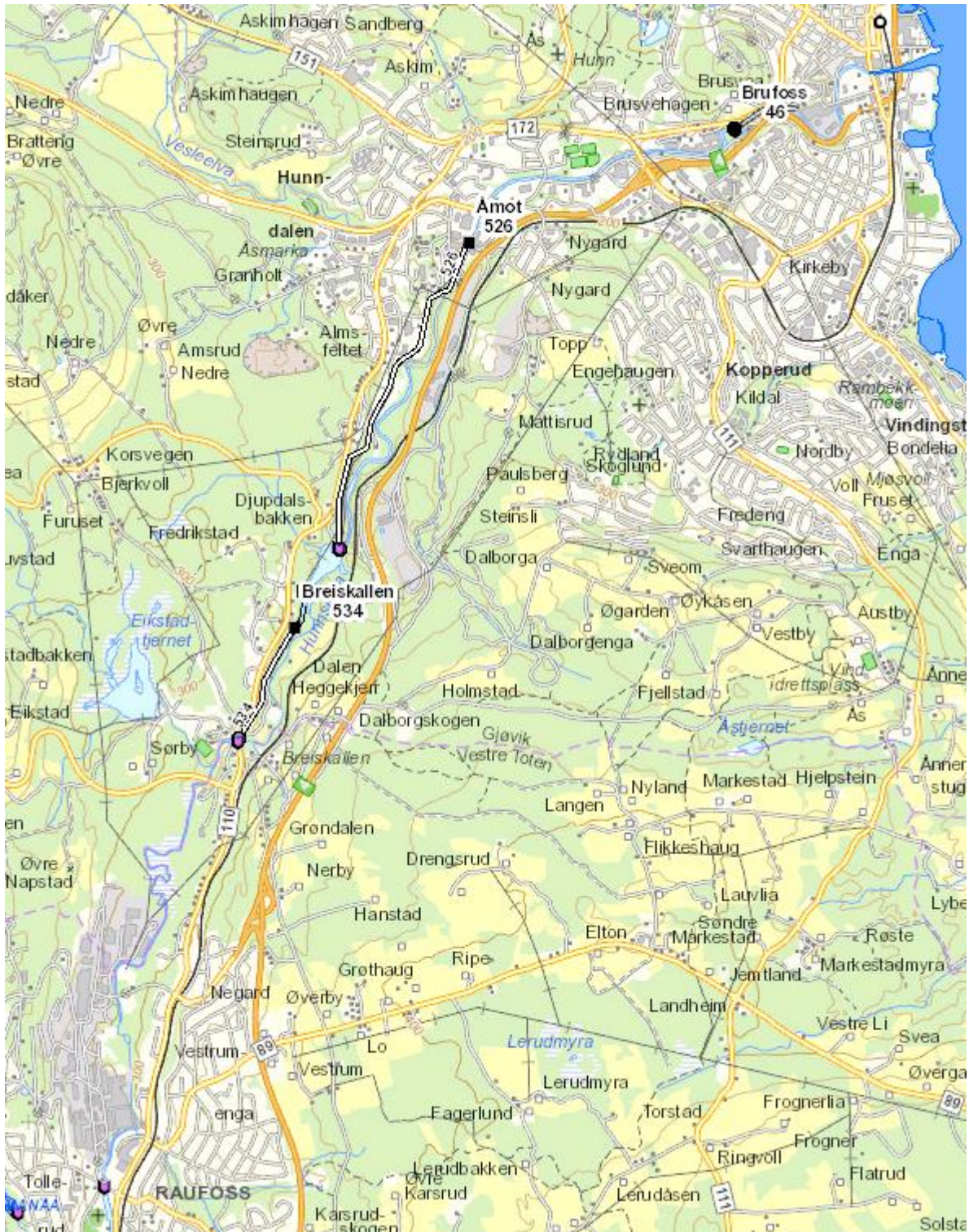
Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: Kart

Kopi til:

Forum for Natur og Friluftsliv Oppland
Fylkesmannen i Oppland
Gjøvik kommune
Miljødirektoratet
Naturvernforbundet i Oppland
Oppland fylkeskommune
Vannregion Glomma
Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver
Vestre Toten kommune
Vokks Kraft AS

Kart

Kartutsnittet viser Hunnselva mellom Raufoss og Gjøvik med kraftverkene inntegnet